

Být na způsob těla

Pokus o rekonstrukci
Heideggerova
pojetí tělesnosti

Aleš Novák

KAROLINUM

Být na způsob těla

Pokus o rekonstrukci Heideggerova pojetí tělesnosti

Aleš Novák

Recenzovali:

Martin Nitsche (Filosofický ústav Akademie věd ČR)

David Rybák (Univerzita Karlova)

Edice Filosofie

Edici řídí Jaroslav Kořá

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2025

Redakce Alena Machoninová

Grafická úprava Zdeněk Ziegler

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

První vydání

© Univerzita Karlova, 2025

© Ladislav Benyovszky, 2025

ISBN 978-80-246-6102-5

ISBN 978-80-246-6110-0 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

- I. Heideggerova fenomenologie bez těla /9**
  - Zmínka o těle ve spise *Bytí a čas* /11
  - Od knihy *Bytí a čas* k *Zollikonským seminářům* /18
- II. Heideggerův pokus o výklad pojetí tělesnosti mezi knihou *Bytí a čas* a *Zollikonskými semináři* /23**
  - Heideggerův výklad Nietzscheho pojetí těla v přednášce *Vůle k moci jakožto umění* (1936/37) /24
  - Heideggerův výklad Nietzscheho pojetí těla v přednášce *Vůle k moci jakožto poznání* (1939) /31
- III. *Zollikonské semináře* jako pokus o „aplikovanou“ fenomenologickou filosofii /36**
  - To obvyklé jako neobvyklé /39
  - Jak (z)měřit tělo? /43
  - Když zčervenáme /45
  - Modlíci se ruce /48
  - Organické tělo /52
  - Jsem jedno ucho /55
  - Transcendence těla /60
  - Hranice těla jsou hranicemi existence /62
  - Přejet si rukou po čele /65
  - V sázce je sebedestrukce lidské existence /74
- IV. Závěr /82**
  - Shrnutí /85
  - Summary /87
  - Zusammenfassung /88
  - Použitá literatura /89
  - Rejstřík /93

Jiřímu Michálkovi

I. Heideggerova fenomenologie bez těla

Martinu Heideggerovi lze filosoficky vytýkat ledasco. Ovšem speciálně ve fenomenologii mu lze snad nejdůvodněji vytýkat absenci pojednání těla a tělesnosti.¹ Tradičně bývá tato výtka přičítána zejména Jeanu-Paulu Sartrovi, a dokonce samotný Heidegger zmiňuje během rozhovoru se švýcarským psychoanalytikem Medardem Bossem, který je zařazen do souboru tzv. *Zollikonských seminářů*, jež společně vedli mezi léty 1959–1969, kterak mu Sartre předhazuje, že „tělo pojednal špatně“.²

V Sartrově slavné knize *Bytí a nicota*,³ kde se Heideggerovým myšlením v podobě spisu *Bytí a čas* důkladně a kriticky zabývá,⁴ jsou dvě místa, na kterých Sartre konstatuje cosi jako absenci pojednání tělesnosti. Nejprve Sartre vyčítá „filosofům existence“ obecně, „že se nemusí zabývat sexualitou, a například Martin Heidegger se o ní ve své existenciální analytice ani nezmiňuje, takže

---

¹ Srov. např. Søren Overgaard: Heidegger on Embodiment, *Journal of the British Society for Phenomenology* 35, č. 2 (2004), s. 116–131; Kevin A. Aho: The Missing Dialogue between Heidegger and Merleau-Ponty. On the Importance of the *Zollikon Seminars*, *Body and Society* 11, č. 2 (2005), s. 1–23. Meindert E. Peters: Heidegger's Embodied Others, On Critiques of the Body and "Intersubjectivity" in *Being and Time*, *Phenomenology and the Cognitive Sciences* 18 (2019), s. 441–458.

² Martin Heidegger: *Gesamtausgabe*, LXXXIX. *Zollikoner Seminare*, ed. Peter Trawny, Frankfurt am Main 2018, s. 642 (dále cit. jako GA 89). Srov. recenzi svazku 89 od Aleše Nováka in: *Philosophica Critica* 4, č. 1 (2018), s. 57–60. Výkladově se v tuzemském kontextu zabýval *Zollikonskými semináři* Petr Kouba: *Fenomén duševní poruchy. Perspektivy Heideggerova myšlení v oblasti psychopatologie*, Praha 2006.

³ Jean-Paul Sartre: *Bytí a nicota. Pokus o fenomenologickou ontologii*, přel. Oldřich Kuba, Praha 2006.

⁴ Zejm. srov. J.-P. Sartre: *Bytí a nicota*, s. 300–306. Výkladově k tomu viz Inga Römer: Entwurf und Intersubjektivität bei Heidegger und Sartre, in: I. Römer: *Suchen – Entwerfen – Stiften. Randgänge zum Entwurfsdenken Martin Heideggers*, Paderborn 2014, s. 215–233. Za upozornění děkuji Josefu Matouškovi.

jeho *Dasein* se nám jeví jako asexuální.⁵ A na konci třetí kapitoly třetí části knihy *Bytí a nicota* pak Sartre tvrdí, že „Heidegger mlčky přechází fakt“, že „bytí pro sebe“ je „tělesné“.⁶ Ovšem tím, kdo vypustil do světa tezi, že „v *Sein und Zeit* se [...] nenajde ani deset řádků o problému těla“, která se notoricky spojuje se Sartrem, byl ve skutečnosti Alphonse de Waelhens v textu *Filosofie dvojznačnosti*, který sloužil jakožto předmluva ke druhému vydání knihy Maurice Merleau-Pontyho *Struktura chování*.⁷

Nejprve se seznámíme s těmi ne „ani desíti řádky o problému těla“ v Heideggerově knize *Bytí a čas*, abychom posléze hledali v dalších Heideggerových pozdějších textech explicitní vypracování otázky tělesnosti. Vedle *Zollikonských seminářů*, na kterých bude ležet důraz a hlavní pozornost našeho úsilí, to budou ještě dvě přednášky na Freiburské univerzitě nazvané *Vůle k moci jakožto umění* ze zimního semestru 1936/37 a *Vůle k moci jakožto poznání* z letního semestru 1939, které jsou zařazeny do prvního svazku Heideggerova slavného dvousvazkového souboru nietzschovských textů s titulem *Nietzsche*.⁸ Tím snad naplníme dlouho očekávané *desideratum* pokusit se o rekonstrukci možné „nauky“ tělesnosti⁹ v rámci

---

⁵ Tamtéž, s. 447.

⁶ Tamtéž, s. 497. NB. Ovšem tím, co měl Sartre Heideggerovi vsutku „za zlé“, je nedostatečnost či neuspokojivost vypracování koncepce intersubjektivní či sociální nebo spolubytí, tzn. otázky poznání druhých lidí. Viz tamtéž, s. 303–304. Za upřesnění nesmírně děkuji Josefu Matouškovi.

⁷ Alphonse de Waelhens: *Filosofie dvojznačnosti*, in: Maurice Merleau-Ponty: *Struktura chování*, přel. Jiří Pechar a kol., Praha 2008, s. 310.

⁸ Martin Heidegger: *Nietzsche*, I, Pfullingen 1961. V rámci tohoto souboru se pak konkrétně jedná jednak o přednášku *Der Wille zur Macht als Kunst*, tamtéž, s. 11–254. Jednak o přednášku *Der Wille zur Macht als Erkenntnis*, tamtéž, s. 473–658 (dále cit. jako N1.).

⁹ K tomu viz též Patrick Baur: *Phänomenologie der Gebärden. Leiblichkeit und Sprache bei Heidegger*, Freiburg 2013. Heinrich Hüni: Die sprechende Bewegung. Leiblichkeit und Dasein, in: *Zwischen Philosophie, Medizin und Psychologie. Heidegger im Dialog mit Medard Boss*, ed. Manfred Riedel, Köln 2003, s. 101–111. Johannes Vorlauffer: „Ganz Ohr sein“ – zur Erfahrung von Gegenwart im therapeutischen Gespräch. Versuch einer phänomenologischen Zeitauslegung im Ausgang von Heidegger, *Y – Z Atop Denk* 2, č. 9 (2022), s. 1–27. Johannes Vorlauffer: Über das nicht(s)-sagende Schweigen. Versuch einer Annäherung an Heideggers Sigmantik, *Daseinsanalyse. Jahrbuch für Psychotherapie, Psychosomatik und Grundlagenforschung* 37 (2021), s. 1–18. Nejnověji viz Johannes Vorlauffer: „Mit der Hand

Heideggerovy neustále se proměňující a posouvající myslitelské pouti.¹⁰

Ovšem spíše nežli dorovnat „místo“ Heideggera či „za“ něho jakýsi údajný filosofický „dluh“, je naším záměrem zadat si se samotnou záležitostí myšlení.¹¹ Během takového myslitelského vyrovnávání se¹² s ní totiž máme šanci dozvědět se cosi podstatného o tom, *jak se to má s námi a se světem* jakožto uspořádaným celkem zřejmosti jsoucna jakožto jsoucího. V tom totiž shledáváme cosi jako úlohu filosofické práce, smíme-li ovšem podsouvat filosofii jakékoli úkoly¹³ či zadání. Zda a jak s tím pak případně naložíme, je už věc jiná.

Zmínka o těle ve spise *Bytí a čas*

Co tedy říká Heidegger ve spise *Bytí a čas* z roku 1927¹⁴ na těch ne „ani desíti řádcích o problému tělesnosti“, kterou na daném místě dokonce dává do ironizujících uvozovek? Jedná se o vcelku lapidární vyjádření z § 23. *Prostorovost bytí ve světě*,¹⁵ kde Heidegger praví následující:

---

hat es eine eigene Bewandnis“. Phänomenologische Zugänge zur Sprache der menschlichen Hand im Kontext des Denkens Martin Heideggers, *Studia philosophica* 70, č. 2 (2023), s. 7–30.

¹⁰ Srov. Martin Heidegger: *Gesamtausgabe*, LXV. *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, ed. F.-W. von Herrmann, Frankfurt am Main 1989, s. 3. Nyní česky: Martin Heidegger: *Příspěvky k filosofii (Ze spatření)*, přel. Aleš Novák, Praha 2024, s. 33: „Nadcházející myšlení je ‚myšlenkovou poutí‘, jejímž prostřednictvím dojde k prolápnutí cesty vůbec doposud skrytou oblastí dějící se události Bytí [něm. Seyn], čímž se teprve proklestí, projasní a otevře, takže bude možné do ní vstoupit v jejím nejbystřejším charakteru spatření.“

¹¹ Něm. Sache des Denkens.

¹² Něm. denkerische Auseinandersetzung. Heidegger to pak bude nazývat spíše slovem „Besinnung“ (zamyšlení).

¹³ K tomu viz např. Martin Heidegger: *Konec filosofie a úkol myšlení*, přel. Ivan Chvatík, Praha 1993. Nově obsaženo in: Martin Heidegger: *Věc myšlení*, přel. Ivan Chvatík, Praha 2023.

¹⁴ Martin Heidegger: *Sein und Zeit*, Tübingen 1993. Česky: Martin Heidegger: *Bytí a čas*, přel. Ivan Chvatík – Pavel Kouba – Miroslav Petříček – Jiří Němec, Praha 2008.

¹⁵ M. Heidegger: *Sein und Zeit*, s. 102–110. Česky: M. Heidegger: *Bytí a čas*, s. 129–135.